

Milieujaarverslag

2017

Gemeente
Hellendoorn

GRP+

kenmerk: 18INT00962

Inhoudsopgave

1. inleiding	5
2. algemeen beeld 2017	6
3. gemeentelijke activiteiten op aspectniveau	8
§ 3.1 externe veiligheid	8
§ 3.2 geluid	10
§ 3.3 luchtkwaliteit	11
§ 3.4 bodem	13
§ 3.5 water	15
§ 3.6 afval	17
§ 3.7 klimaat & duurzaamheid	20
§ 3.8 vergunningverlening, toezicht & handhaving milieubeheer	24
§ 3.9 instrumenten ruimtelijke ordening	27
§ 3.10 milieucommunicatie & doelgroepenbeleid	28
§ 3.11 bedrijfsinterne milieuzorg	29
§ 3.12 licht	30

Bijlage 1: afkortingen

Het milieujaarverslag 2017 is op 17 april 2018 vastgesteld door het college van burgemeester & wethouders van Hellendoorn.

kenmerk: 18INT00962

Hoofdstuk 1

Inleiding

Op grond van artikel 21.1 van de Wet milieubeheer is het college van B&W verplicht jaarlijks aan de gemeenteraad verslag te doen over de uitvoering van een aantal milieutaken. Via voorliggend verslag wordt hier invulling aan gegeven.

Plaats milieujaarverslag in de beleids- & beheerscyclus

Op 13 maart 2012 is het milieuprogramma 2012-2015 door de gemeenteraad vastgesteld. Gezien het schrappen van de wettelijke verplichting tot het opstellen van een milieuprogramma, de plaats van milieu reeds elders in de beleids- en beheerscyclus (zoals begroting), het feit dat het milieuprogramma vooral het beschrijven van wettelijke taken betreft en de komst van de Omgevingswet, is in 2015 besloten geen nieuw milieuprogramma 2016-2019 op te stellen, maar de aandacht vooral te richten op het feitelijk uitvoeren van de wettelijke milieutaken en de taken die via interne prioriteiten zoals in de begroting benoemd, aandacht verdienen.

Middels de begroting, jaarrekening, managementrapportages en andere plannen, zoals de clusterplanning, zijn de taken en werkzaamheden jaarlijks vastgelegd en vindt ook evaluatie plaats.

Onderdeel van de beleids- en beheerscyclus is het in beeld brengen van hetgeen feitelijk is uitgevoerd. Dat gebeurt middels voorliggend wettelijk verplichte verslag.

In voorliggend verslag wordt in hoofdstuk 2 een korte schets gegeven van het algemene beeld. In hoofdstuk 3 wordt per milieuaspect/vakgebied een aantal uitgevoerde activiteiten benoemd, waarna aan het einde van die bespreking in een kader -indien aan de orde- de kwantitatieve gegevens worden weergegeven.

Hoofdstuk 2

Algemeen beeld 2017

In hoofdstuk 3 wordt voor de verschillende milieuthema's een indruk gegeven van de werkzaamheden die in 2017 zijn uitgevoerd. In deze paragraaf worden per milieuthema enkele highlights genoemd.

Externe veiligheid:

- ✓ Het gemeentelijke externe veiligheidsbeleid is toegepast bij vergunningverlening en ruimtelijke plannen.
- ✓ Het Besluit externe veiligheid inrichtingen milieubeheer (Bevi) is toegepast bij vergunning- en ruimtelijke procedures.

Geluid:

- ✓ Het lokaal geluidsbeleid is toegepast bij vergunningverlening en ruimtelijke plannen.
- ✓ In 2017 zijn hogere grenswaarden verleend voor onder andere een bouwplan aan de Markt in Nijverdal.
- ✓ De ontwikkelingen rond de uitbreiding van Lelystad Airport zijn en worden actief gevolgd.

Luchtkwaliteit:

- ✓ Vooral agrarische aanvragen om een omgevingsvergunning voor de activiteit milieu zijn getoetst op luchtkwaliteit.
- ✓ Uit de monitoringsrapportage NSL 2017 blijkt dat voor de gemeente Hellendoorn er geen problemen met normoverschrijding in het kader van luchtkwaliteit zijn waargenomen of voorzien, niet ten gevolge van verkeer en ook niet ten gevolge van veehouderijen.

Bodem:

- ✓ In 2017 zijn diverse bodemonderzoeken beoordeeld in het kader van onder meer aanvragen om omgevingsvergunningen, reconstructie van wegen/plannen, tanksaneringen en grondtransacties.
- ✓ In 2017 zijn 15 meldingen van grondtoepassingen volgens het Besluit bodemkwaliteit ontvangen, beoordeeld en afgehandeld.

Water:

- ✓ Het gemeentelijk rioleringsplan 4 (GRP4) is in uitvoering.

Afval:

- ✓ De invoering van de inzameling van plastic, metalen en drankkartons (PMD) middels containers is ingevoerd.
- ✓ De afvalapp is ingevoerd.

Klimaat en duurzaamheid:

- ✓ Er is uitvoering gegeven aan het duurzaamheidsbeleid.
- ✓ Er is deelgenomen aan de week van de duurzaamheid.
- ✓ Er wordt deelgenomen aan 'Duurzaam (t)huis Twente'.
- ✓ De energievisie is opgesteld.
- ✓ De gemeente Hellendoorn is Fairtrade-gemeente.

Vergunningverlening, toezicht & handhaving milieubeheer:

- ✓ Het uitvoeringsprogramma vergunningverlening, toezicht en handhaving is opgesteld en die van het vorige jaar is geëvalueerd.
- ✓ In het kader van interbestuurlijk toezicht heeft de provincie onze gemeente de typering groen toegekend.

- ✓ Medewerkers van de gemeente Hellendoorn hebben in NetwerkRud-verband deelgenomen in onder meer de kennispunten/platforms geluid, bodem, asbest, IPPC agrarisch (zowel vergunningverlening als toezicht) en duurzaamheid.

Instrumenten ruimtelijke ordening:

- ✓ Bij ruimtelijke plannen wordt getoetst aan de uitgave 'bedrijven en milieuzonering' van de VNG.
- ✓ De gemeentelijke omgevingsvisie Hellendoorn Natuurlijk Avontuurlijk, welke door de gemeenteraad in 2014 is vastgesteld, wordt toegepast.
- ✓ Er vindt milieuadvisering bij/over ruimtelijke projecten plaats.

Milieucommunicatie en doelgroepenbeleid:

- ✓ De diverse milieu & duurzaamheidsontwikkelingen zijn middels flyers en advertenties onder de aandacht van het publiek gebracht.

Bedrijfsinterne milieuzorg:

- ✓ Realisatie zonnepanelen Huis voor Cultuur en Bestuur, sporthal De Voordam en de gemeentewerf. Besparing ruim 128.000 KWh/j
- ✓ De gemeentewerf, gymlokaal Portlandweg en MFC de Kruidenwijk zijn voorzien van een slim gebouwbeheerssysteem van Loxone. Jaarlijkse besparing ca. 20.000 m³ gas en ruim 10.000 KWh
- ✓ In december 2017 is gestart met de realisatie van een zestal lucht/water warmtepompen in het Huis voor Cultuur en Bestuur. Goed voor een jaarlijkse besparing van ruim 70.000 m³ gas.
- ✓ In 2017 is bij een aantal gebouwen de traditionele verlichting vervangen door led. Goed voor een jaarlijkse besparing van 140.000 KWh.
- ✓ Eind 2017 zijn opnieuw SDE- subsidies aangevraagd voor een drietal gemeentelijke gebouwen. Bij toekenning van deze subsidies kunnen hier in de loop van 2018 weer een aantal zonnepanelen voor worden geplaatst.

Licht:

- ✓ Alle openbare verlichting in het buitengebied en langs de hoofdwegen is voorzien van led-verlichting.

Hoofdstuk 3

Gemeentelijke activiteiten op aspectniveau

In het vorige hoofdstuk is reeds ingegaan op de algemene milieuaangelegenheden en de beleids- en beheerscyclus.

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde:

- externe veiligheid;
- geluid;
- luchtkwaliteit;
- bodem;
- water;
- afval;
- klimaat & duurzaamheid;
- vergunningverlening, toezicht & handhaving milieubeheer;
- instrumenten ruimtelijke ordening;
- milieucommunicatie & doelgroepenbeleid;
- bedrijfsinterne milieuzorg en
- licht.

§ 3.1 externe veiligheid

Externe veiligheid is een onderwerp/discipline dat de afgelopen jaren in toenemende mate aandacht heeft gekregen en nog steeds krijgt.

Uitvoering wettelijke taken

De gemeente heeft op grond van het aspect externe veiligheid diverse wettelijke taken. Van deze taken wordt (per type) globaal verslag gedaan van de uitgevoerde activiteiten.

Ten aanzien van het wettelijke takenpakket hebben er zich in 2017 geen specifieke wijzigingen voorgedaan.

Externe veiligheid omgevingsvergunningen activiteit milieu

In alle omgevingsvergunningen wordt het item externe veiligheid getoetst. In de overwegingen is terug te vinden hoe het item beoordeeld is.

In 2017 is er voor het LPG tankstation Olthof aan de Collenstaartweg in Nijverdal (Bevi inrichting) een omgevingsvergunning milieu verleend.

Foto: (LPG) tankstation Olthof aan de Collenstaartweg 7 in Nijverdal

Ruimtelijke procedures

Ook bij de ruimtelijke procedures heeft het item externe veiligheid een plaats gekregen. Ook bij de kleine verzoeken wordt nadrukkelijk gekeken naar externe veiligheid. Niet alleen of het gaat om een mogelijk risico, maar ook bij mogelijke plaatsing van kwetsbare objecten wordt gekeken naar risico-objecten in de buurt.

In 2017 zijn een aantal bestemmingsplannen van kracht geworden waar het aspect externe veiligheid een rol speelt.

In de meeste gevallen was er sprake van de aanwezigheid van een hogedruk aardgasleiding in of nabij het plangebied.

Zo is onder andere het bestemmingsplan Haarle 2017 vastgesteld. In het kader van dit geactualiseerde bestemmingsplan was het noodzakelijk om een risicoanalyse uit te voeren in verband met de ligging van de hogedrukaardgasleiding van de Gasunie aan de westzijde van Haarle.

Bestemmingsplannen Gemeente gemeente Hellendoorn

Plan: Haarle 2017

Gemeente: gemeente Hellendoorn

- Plantype: bestemmingsplan
- IDN: NL.IMRO.0163.BPHAARLE2017-VG01
- Status: vastgesteld
- Datum: 31-10-2017

Regels

Bijlagen bij regels

Toelichting

Bijlagen bij toelichting

Afdrukken

[HOOFDSTUK 6 Planopzet](#)

[HOOFDSTUK 7 Milieutechnische en ruimtelijke aandachtspunten](#)

[7.1 Wet geluidhinder](#)

[7.2 Milieuzonering](#)

[7.3 Externe veiligheid](#)

[7.3.1 Algemeen](#)

[7.3.5 Situatie in en nabij het plangebied](#)

[7.4 Water](#)

Foto: printscreen 'Toelichting bestemmingsplan Haarle 2017'.

Verkeer en mobiliteit

De gemeente heeft een routing gevaarlijke stoffen vastgesteld en verleend ontheffingen voor het vervoer van gevaarlijke stoffen, indien moet worden afgeweken van de routing.

Het afgelopen jaar zijn er diverse ontheffingen voor het vervoer van LPG in dit kader verleend.

Toezicht en handhaving

De gemeente is verantwoordelijk voor het toezicht op door de gemeente verleende omgevingsvergunningen en vastgestelde bestemmingsplannen.

Op grond van het 'uitvoeringsprogramma vergunningverlening en toezicht & handhaving' worden bedrijven waar externe veiligheid een belangrijke rol speelt (Bevi-inrichtingen en LPG tankstations) minimaal één keer per jaar bezocht.

Toepassen en verankeren van het gemeentelijk externe veiligheidsbeleid

Om duidelijk te maken welke externe veiligheidsrisico's in de gemeente Hellendoorn aanwezig zijn en hoe met deze en toekomstige risico's dient te worden omgegaan, is eind 2012 externe veiligheidsbeleid opgesteld.

De gemeente heeft dus een eigen externe veiligheidsbeleid en rapporteert over de gevolgen van actuele ontwikkelingen, zoals wet- en regelgeving, voor het eigen externe veiligheidsbeleid. Daarnaast wordt verslag gedaan van de mate waarin het gelukt is om het externe veiligheidsbeleid te verankeren in gemeentelijke producten, zoals structuurvisie, opleidingsprogramma, etcetera.

In het afgelopen jaar is er niet afgeweken van het externe veiligheidsbeleid. Vanwege de digitale werkprocessen heeft externe veiligheid een vaste plaats gevonden binnen de diverse procedures.

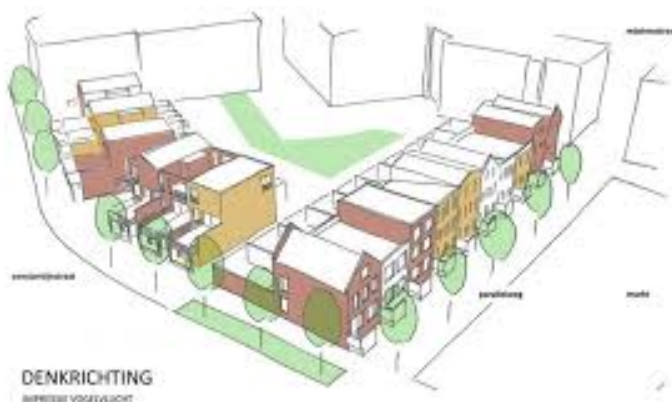
In 2017 zijn de door de provincie Overijssel en de organisatie Relevant georganiseerde bijeenkomsten bezocht door de coördinator externe veiligheid ter vergroting en borging van de kennis en vaardigheden. De ontwikkelingen staan het laatste jaar met name in het teken van de integratie van het beleidsveld externe veiligheid in het domein van de omgevingsvisie/Omgevingswet.

§ 3.2 geluid

Hogere grenswaarden Wet geluidhinder

De Wet geluidhinder kent een stelsel van normen voor geluidshinder. Ter bescherming van woningen zijn in dit stelsel voor verschillende geluidsbronnen (wegverkeer, railverkeer en industrie) grenswaarden opgenomen, waarbij een ondergrens (de voorkeursgrenswaarde) en een bovengrens (de maximaal toelaatbare geluidsbelasting) gelden. Op het moment dat het niet lukt om aan de voorkeursgrenswaarde te voldoen moet middels bron- en overdrachtsmaatregelen worden getracht om toch de voorkeursgrenswaarde te halen. Is dit uit financieel of technisch oogpunt niet mogelijk of zijn er bezwaren van stedenbouwkundige aard, dan is het in bepaalde gevallen mogelijk om middels een zogenaamde hogere waarde het plan doorgang te laten vinden. Dit neemt niet weg dat de wettelijke binnenwaarde altijd moet worden gehaald (bijvoorbeeld door het treffen van geluidsreducerende voorzieningen aan de woning).

In 2017 zijn onder meer hogere grenswaarden verleend voor de nieuwbouw van achttien woningen aan de Markt/Constantijnstraat te Nijverdal.

Impressie plan aan de Markt.

Geluidsonderzoeken

Geluid is een belangrijk aspect zowel bij vergunningverlening, handhaving als ook bij ruimtelijke plannen. Daarnaast vindt er beoordeling van akoestische onderzoeken plaats, bijvoorbeeld als onderdeel van een op te stellen bestemmingsplan. Voor hogere waarden-procedures worden ook onderzoeken gedaan en beoordeeld.

In de gemeente Hellendoorn is gebiedsgericht geluidbeleid vastgesteld waaraan initiatieven met geluidrelevantie worden getoetst.

Uitbreiding Lelystad Airport

Lelystad Airport wordt omgevormd tot een luchthaven voor vakantievluchten binnen Europa en andere bestemmingen rond de Middellandse Zee. Lelystad Airport neemt een deel van het vliegverkeer van Schiphol over. Zo ontstaat op Schiphol ruimte voor zakelijk vliegverkeer en intercontinentale vluchten. De afgelopen periode is gebleken dat de vliegroute ook boven Overijsselse gemeenten komt te liggen en er relatief laag gevlogen gaat worden. Dit heeft bij

diverse instanties en bewoners, ook in onze gemeente, tot onrust geleid. De ontwikkelingen zijn en worden pro-actief gevolgd. Met een aantal andere gemeenten in Overijssel en met de provincie Overijssel wordt actief de vinger aan de pols gehouden, wordt overleg gevoerd met elkaar over hoe de belangen in de gemeenten te behartigen en hoe de democratische rechten aan te wenden om de (geluids-)overlast zo veel mogelijk te voorkomen. Dit binnen de wettelijke kaders die hiervoor bestaan. De gemeente heeft feitelijk geen zeggenschap over dit luchtruimgebruik. Onze zorgen zijn de afgelopen periode zowel schriftelijk als mondeling geuit bij het betrokken ministerie en bij/via de provincie Overijssel.

§ 3.3 luchtkwaliteit

Bij onder meer ruimtelijke plannen moet -het gevolg voor- de lokale luchtkwaliteit in beeld worden gebracht.

Om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren is het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) opgezet. In dit programma werken de Rijksoverheid en decentrale overheden samen om te zorgen dat Nederland overal aan de grenswaarden voor fijnstof en stikstofdioxide voldoet.

Om de voortgang te volgen is bij het NSL een monitoringsprogramma opgezet. Centraal onderdeel daarvan is een rekeninstrument waarvoor de overheden de brongegevens aanleveren. Deze gegevens zijn samengevoegd in een voortgangsrapportage.

Uit deze rapportage blijkt dat voor een groot deel van Nederland de resultaten onder de Europese grenswaarden voor PM₁₀ (fijnstof) en NO₂ (stikstofdioxide) liggen.

Monitoringsrapportage 2017 in het kort

Landelijk beeld uit die rapportage: concentraties gedaald, lokale overschrijdingen hardnekkig

In het grootste deel van Nederland liggen de berekende concentraties fijnstof en stikstofdioxide onder de Europese normen. De norm voor stikstofdioxide wordt nog overschreden in een aantal drukke straten in binnensteden, vooral in Amsterdam en Rotterdam. De norm voor fijnstof wordt lokaal nog overschreden in gebieden met intensieve veehouderijen en industrie. Hierdoor voldoet Nederland nog niet aan de Europese grenswaarden voor stikstofdioxide en fijnstof. De komende jaren zal in de binnensteden het aantal locaties waarop de normen worden overschreden naar verwachting afnemen.

De NSL-monitoringsrapportage brengt de luchtvervuilende stoffen fijn stof en stikstofdioxide in beeld waaraan de bevolking wordt blootgesteld. Lagere concentraties van deze stoffen verbeteren de volksgezondheid, ook wanneer ze al onder de Europese grenswaarden liggen. Het NSL is van kracht sinds 1 augustus 2009 en loopt door tot de Omgevingswet ingaat.

Onzekerheden en risico's

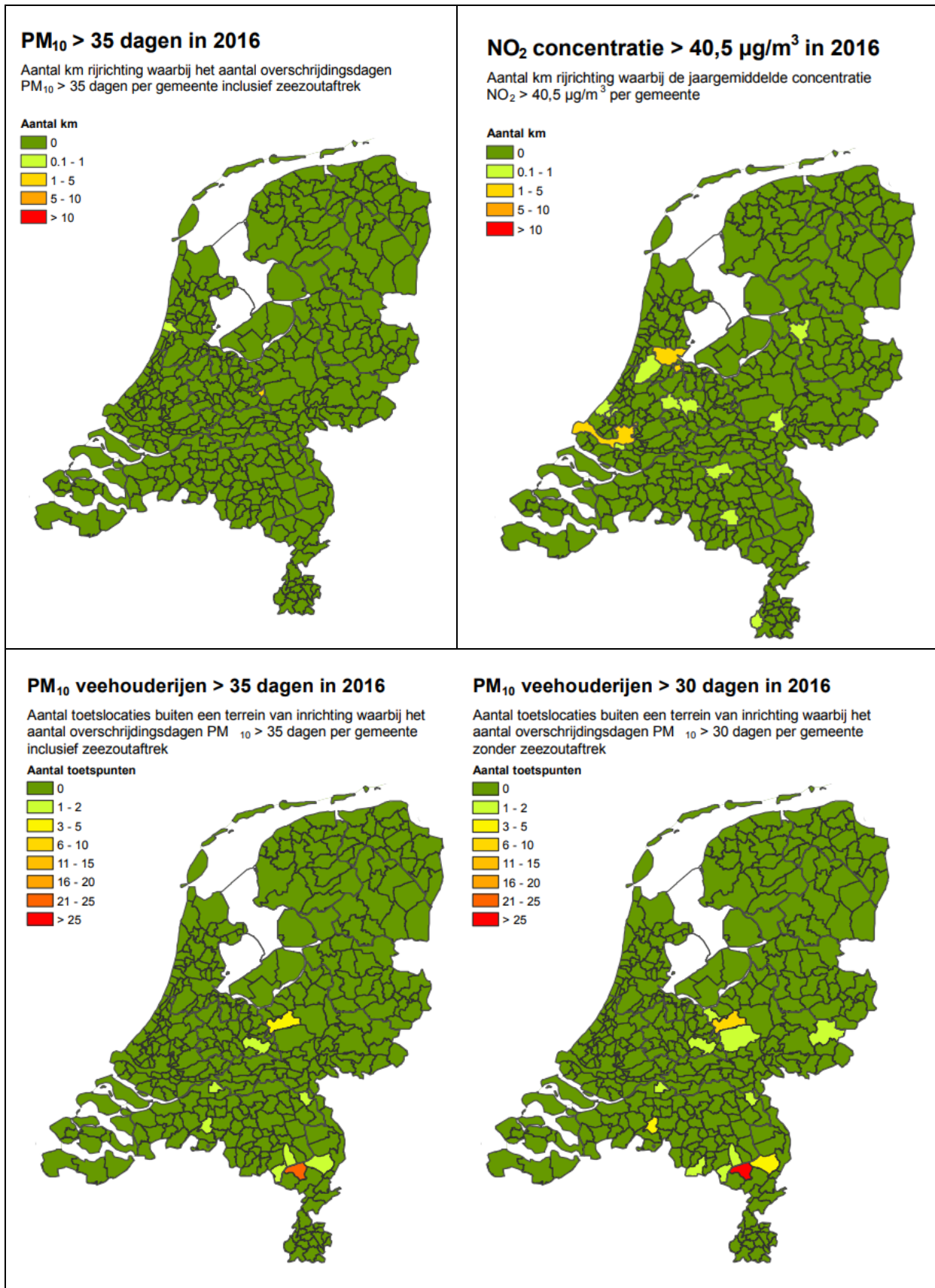
Verantwoordelijke overheden leveren invoergegevens aan die de basis vormen van de berekeningen voor het NSL. De kwaliteit van de invoergegevens is de laatste jaren sterk verbeterd. Aandacht voor de kwaliteit blijft van belang om een betrouwbaar beeld te kunnen geven van de luchtkwaliteit. De concentraties stikstofdioxide en fijn stof liggen op veel locaties dicht bij de grenswaarde. Hierdoor is het aantal overschrijdingen gevoelig voor onzekerheden in de berekeningen. Geringe stijgingen van de concentraties kunnen het aantal overschrijdingen sterk beïnvloeden.

Monitoring

In het NSL werken de Rijksoverheid en decentrale overheden sinds 2009 samen om te zorgen dat Nederland tijdig aan de grenswaarden voor fijn stof en stikstofdioxide voldoet. Om de voortgang te volgen analyseert en rapporteert het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) jaarlijks de luchtkwaliteit, in samenwerking met Kenniscentrum InfoMil. Zie hiervoor de navolgende figuren, afkomstig uit de monitoringsrapportage NSL 2017 (RIVM Rapport 2017-0156) uit oktober 2017. De bovenste twee figuren hebben betrekking op de luchtkwaliteit nabij wegen. De luchtkwaliteit nabij veehouderijen wordt weergegeven in de onderste figuur.

Situatie Hellendoorn

Uit de monitoringsrapportage blijkt dat voor de gemeente Hellendoorn er geen problemen met normoverschrijding in het kader van fijnstof en stikstofdioxide zijn waargenomen of voorzien, niet ten gevolge van verkeer en ook niet ten gevolge van veehouderijen.

Bron: monitoringsrapportage NSL 2017 (oktober 2017)

Asbestdaksanering

Vrijkomende asbestvezels kunnen in de luchtwegen terecht komen en gezondheidsproblemen veroorzaken. Asbestvezels komen onder andere vrij bij het verwerken van asbestdaken die blootgesteld zijn aan de buitenlucht. Om de volksgezondheid te verbeteren geldt vanaf 2024 een asbestdakenverbod. De provincie Overijssel en alle Overijsselse gemeenten zetten gezamenlijk in op het versnellen van de asbestdaksanering. Hiervoor is in 2017 gestart met het laten uitvoeren van een provinciebrede asbestdakinventarisatie, waaruit de asbestverdachte panden naar voren komen. De oplevering zal zijn in 2018. Daarnaast is door de gemeente Hellendoorn in 2017 extra aandacht besteed aan het informeren en ontzorgen van pandeigenaren van bedrijfspanden (zijnde niet-agrarisch). Onder informeren en ontzorgen moet worden verstaan, het aanbieden van een overzicht met financieringsmogelijkheden, subsidies en fiscale mogelijkheden en het aanreiken van stappenplannen om tot dakvervanging te komen.

§ 3.4 bodem

Algemeen

In 2017 zijn onder meer de volgende bodemgerelateerde taken uitgevoerd:

- op grond van het Besluit bodemkwaliteit een uitvoeringsgerichte aanpak door voorlichting en, bemiddeling bij grondstromen;
- verwerking van meldingen van grondtoepassingen volgens het Besluit bodemkwaliteit. In 2017 15 stuks;
- beoordeling van en advisering over kennisgevingen betreffende mobiele puinbreekinstallaties met name bij het slopen van bebouwingen. In 2017 3 stuks;
- uitvoeren van een bodemtoets voor omgevingsvergunningen, onderdeel bouw. In 2017 zijn hiervoor 40 bodemonderzoeken beoordeeld;
- ondersteunen en adviseren van potentieel verdachte projecten met (waarschijnlijke) bodemverontreiniging en/of ondergrondse tanks;
- advisering, keuring en monitoring van de bodemkwaliteit bij milieugerelateerde bedrijven;
- advisering, beoordeling en begeleiding van onderzoeken en uitvoering van werkzaamheden voor wegenreconstructie in combinatie met de vervanging van rioleringen in de gemeentelijke infrastructuur;
- offertes opstellen voor, opdracht verstrekken voor en uitvoering geven aan diverse plangebieden in het kader van bestemmingsplan of uitgifte van kavels.

Bodeminformatiesysteem Squit iBis

Het onderwerp bodem wordt betrokken bij nagenoeg elke vorm van beheer en ontwikkeling binnen de gemeente. Hiervoor is een digitaal bodeminformatiesysteem voor opslag, ontsluiting en raadpleging van reeds bekende bodemgegevens een onontbeerlijk hulpmiddel geworden. Hiervoor worden de bodemrapporten ingevoerd in Squit iBis. Dit informatiesysteem wordt gehost door de provincie Overijssel. Verschillende gemeenten en de provincie voeren daar hun bodemgegevens in. Hierdoor ontstaat een zo actueel mogelijk systeem gevuld door de diverse bevoegde gezagen. De gegevens in het bodeminformatiesysteem worden met name gebruikt voor:

- het beheer van bodem(sanerings)locaties;
- de bodemtoets bij de beoordeling van bouwaanvragen, omgevingsvergunningen en bij grondverzet;
- de verkenning van mogelijkheden en eventuele beperkingen bij plannen en ontwikkelingen;
- het raadplegen van bodemgegevens vooraf bij planuitwerkingen en reconstructies;
- de afstemming en de toets bij grondverzet en toepassingen in het kader van het Besluit bodemkwaliteit;
- de verstrekking, tegen betaling, van bodeminformatie aan externen zoals makelaars, aannemers en planontwikkelaars.

Bij een grondtransactie wordt door bijvoorbeeld makelaars, bodeminformatie opgevraagd. Dit vindt in toenemende mate digitaal plaats, via de landelijke website www.bodemloket.nl. De gegevens in het bodemloket worden samengesteld uit de bodeminformatie van alle aangesloten

gemeenten en provincies. Ook komen er bij de gemeente rechtstreeks verzoeken binnen. Het aantal verzoeken om bodeminformatie was in 2017: 75 stuks.

Bodemverontreinigingen en -saneringen

De regie voor de onderzoeken ligt nu nog bij de provincie, waarbij de gemeente ondersteunend en adviserend is. Met ingang van 2020 zullen in het kader van de nieuwe Omgevingswet alle bodemtaken inclusief bevoegd gezag, worden overgeheveld van de provincie naar gemeente. Overigens is een eigenaar/veroorzaker volledig verantwoordelijk en dient deze alle onderzoekskosten en een sanering te betalen.

Overdracht bevoegd gezag bodem

Zoals al eerder genoemd zal bij de invoering van de Omgevingswet het bevoegd gezag voor bodemverontreinigingen verschuiven van de provincie naar de gemeente. Hiervoor is in 2016 een provincie-breed project opgestart om een warme overdracht mogelijk te maken zodat we als gemeente klaar zijn voor de taak op het moment van invoering. In 2017 is dit project voortgezet. Dit project zal duren tot de Omgevingswet in werking is getreden.

Project asbestbodemsanering

De provincie Overijssel heeft een budget voor de aanpak van asbestverontreinigingen in de bodem in de omgeving van Goor. De gemeente Hellendoorn valt binnen het bepaalde gebied voor een projectmatige aanpak. In 2017 is gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor een saneringslocatie in de gemeente Hellendoorn, de uitvoering zal plaatsvinden in 2018.

Visie op de ondergrond

Naar aanleiding van de afvalwaterinjecties door de NAM in Twente is er een reactie verstuurd naar het ministerie, zowel als gezamenlijke Twentse gemeenten vanuit het regionale overleg en portefeuillehoudersoverleg milieu, duurzaamheid en afval, als rechtstreeks vanuit de gemeente Hellendoorn.

De situatie in Twente heeft een versnelling veroorzaakt in het besef dat een regionale visie op de ondergrond van toegevoegde waarde is. Op voorhand nadenken over wat men als regio en als gemeente gewenste en ongewenste ontwikkelingen in de ondergrond vindt en deze onderbouwen door kennis en kunde van experts. Deze visie kan ook weer mee worden genomen bij de invoering van de Omgevingswet. In 2017 is gezamenlijk met de andere Twentse gemeenten onder andere ingezet op het vergroten van de kennis over de ondergrond en het verkennen van de betrokken partijen. Het eindsymposium van dit proces en verkennen van een mogelijk vervolg zal plaatsvinden in 2018.

Regionaal afgestemde bodemkwaliteitskaart

In 2016 is gestart met het opstellen van een gemeentedeekkende bodemkwaliteitskaart. Ook dit project wordt uitgevoerd gezamenlijk met de overige Twentse gemeenten. In 2017 zijn de kaarten, bijbehorende rapportage en de Bodembeheernota in concept opgesteld. Voordeel van dit project is dat na vaststelling in 2018, veel minder bodemonderzoeken uitgevoerd hoeven te worden. Zowel door de eigen organisatie als door externen. Door onderlinge afstemming en erkennen van elkaars kaarten is ook uitwisseling over de gemeentegrenzen veel makkelijker.

Bodemenergiesystemen

Sinds 1 juli 2013 is het wijzigingsbesluit bodemenergiesystemen van kracht. De provincie is bevoegd gezag voor open systemen en de gemeente is bevoegd gezag voor gesloten systemen. Dit betekent dat de gemeente moet zorgen dat gesloten systemen worden gemeld, deze moet beoordelen en de systemen moet registreren in een landelijk registratiesysteem. Bij de aanleg van het systeem moet de gemeente toezicht houden waarbij in het geval van een overtreding de gemeente handhavend moet optreden.

Voor de implementatie van alle werkzaamheden zijn een werkprocesbeschrijving, een checklist en meldingsformulieren ontwikkeld. Daarnaast is een account voor de landelijke server ten behoeve van de verplichte registratie in het landelijke systeem aangevraagd en ontvangen.

In het jaar 2017 zijn 5 meldingen van bodemenergiesystemen ontvangen en geregistreerd.

Rubber in en onder kunstgrasvelden

In 2017 was er discussie over mogelijke milieurisico's van het gebruik van rubberkorrels op en rubbergranulaat onder sportvelden. Er is zowel landelijk als Europees onderzoek gedaan naar de risico's voor de volksgezondheid. Uitkomst van die onderzoeken is dat deze risico's praktisch verwaarloosbaar zijn en dat het veilig is om op kunstgras met rubberkorrels te sporten.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in 2017 opdracht gegeven om nader onderzoek te doen naar de mogelijke milieueffecten. De ontwikkelingen worden nauwgezet gevolgd en belanghebbenden worden hierover op de hoogte gehouden. Voor de eigen kunstgrasvelden is een inventarisatie opgestart voor wat betreft eventuele aanwezigheid van rubberkorrels op en rubbergranulaat onder de kunstgrasvelden en in de afwatering. De onderzoeksresultaten van het RIVM worden medio 2018 verwacht.

§ 3.5 water

Gemeentelijk rioleringsplan (GRP4)

In 2015 heeft de gemeenteraad het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vastgesteld dat geldt voor de periode 2016-2020. Daarin staat wat wij gaan doen op het gebied van rioleringen en welke investeringen daarvoor nodig zijn.

Incidentenplan

Het incidentenplan riolering, dat alleen betrekking heeft op de openbare ruimte, heeft tot doel als leidraad te dienen bij de afhandeling van rioolincidenten.

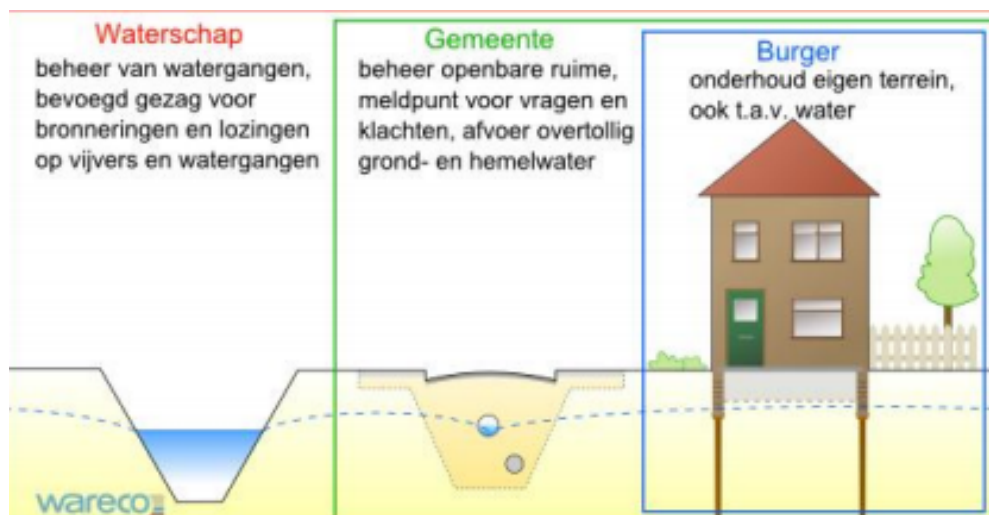
In 2017 zijn er een tweetal incidenten gemeld. De incidenten zijn conform het protocol van het incidentenplan uitgevoerd. Eén incident waarbij olie op straat is geconstateerd waarbij er de kans bestond dat er olie zou worden afgevoerd via het riool is adequaat behandeld. Het tweede incident heeft plaatsgevonden naar aanleiding van een autoschade.

Beleid en onderzoek

Voor het klimaatprogramma water zijn er diverse hydraulische berekeningen uitgevoerd en er is een wateroverlast landschapskaart opgesteld. Op basis van deze kaart zijn voor de periode 2016-2020 maatregelen bepaald om wateroverlast tegen te gaan. Vanuit dit programma is het project in Nijverdal Noord (Oranjestraat) uitgevoerd. In combinatie met herinrichting van "groen" zijn er klimaatmaatregelen genomen om piekbuien te kunnen afvoeren. In 2017 is de voorbereiding gestart om de bestaande hemelwaterstructuur vanuit het centrum van Nijverdal te scheiden en af te voeren naar het oppervlaktewater. Vanuit de visie "waterbewust Hellendoorn" zijn alle basisscholen in de gemeente geïnformeerd over de klimaateffecten versus educatie. In dat kader ondersteunt de gemeente scholen bij de prijsvraag "groenste" schoolplein van Overijssel. Het verbreed basisrioleringsplan (vBRP) voor de Kruidenwijk is uitgevoerd. Deze wijk is sinds de aanleg (medio jaren '80) niet meer hydraulisch doorgerekend op capaciteit/vuiluitwerp etc. De berekening is tevens van belang om inzicht te krijgen in de aanvoer (debiet) vanuit het rioolstelsel naar de rioolwaterzuivering.

In het kader van de grondwaterzorgplicht wordt jaarlijks een analyse opgesteld van het grondwatermeetnet. In de winter van 2016-2017 zijn bij de gemeente diverse meldingen over grondwateroverlast binnen gekomen. Onduidelijk is in hoeverre deze meldingen te maken hebben met hoge grondwaterstanden. Om meer inzicht te krijgen in de geregistreerde klachten heeft de gemeente een enquête uitgevoerd onder de bewoners. De conclusie en aanbevelingen zijn gedeeld met de melders.

Twents waternet

In 2017 zijn er vier bijeenkomsten geweest in het kader van doelmatigheid in de waterketen. Hellendoorn heeft zitting gehad in de werkplaats communicatie afkoppelen en heeft een bijdrage geleverd aan de werkplaats financiële aspecten.

Investeringsprogramma

Conform het uitvoeringsprogramma is er in diverse straten relining (het vervangen van binnenwanden) van oudere riolen uitgevoerd.

De riolering in de Zandkuilenweg in Daarle is vervangen in combinatie met de herinrichting van de openbare ruimte. In 2017 is er 25 km riolering gereinigd en geïnspecteerd, een mijlpaal aangezien met deze actie het volledige beheer areaal is geïnspecteerd. Op naar de volgende cyclus van 10 jaar.

Kwaliteit gestuurd onderhoud aan pompinstallaties en gemalen

Ieder jaar wordt er een inspectieronde uitgevoerd conform de BRL-K14020. Dit jaar zijn er 39 installaties geïnspecteerd en, daar waar nodig, herstelmaatregelen uitgevoerd.

Onderhoud aan de drukriolering loopt erg goed. De onderhoudsdienst /storingdienst rapporteert controlebeurten en storingen met behulp van een tablet in het onderhoudsmanagementsysteem van de gemeente, wat vervolgens als input dient voor beheermaatregelen op cluster grootte.

§ 3.6 afval

(Huishoudelijk) afval

Het recyclen van afvalstoffen vordert gestaag. Op dit moment wordt 63% van het ingeleverde afval gerecycled. In 2015 is gestart met het inzamelen van het oud papier via een container met een blauwe deksel per huishouden. De verwachting was dat 90 à 95 kg oud papier en –karton (OPK) per inwoner zou kunnen worden ingezameld. Dan zou ca 3.350 ton OPK per jaar zijn geweest. Na twee jaar blijkt een hoeveelheid van 2.134 ton per jaar haalbaar (60 kg per inwoner). Deze 60 kg komt overeen met de landelijke cijfers van 55 à 60 kg OPK per inwoner. Oorzaken van de snelle afname is de digitalisering van de maatschappij (minder drukwerk) en de economische crisis waardoor er minder reclaimedrukwerk op de markt is gekomen. De invoering van de papiercontainer heeft wel de neerwaartse spiraal doorbroken waardoor vanaf 2015 ca. 20 kg extra OPK per inwoner wordt ingezameld. Dit resulteert in 720 ton extra OPK per jaar (en dus minder restafval). Dit was zeer succesvol. Er belandt nog maar marginaal papier bij het restafval.

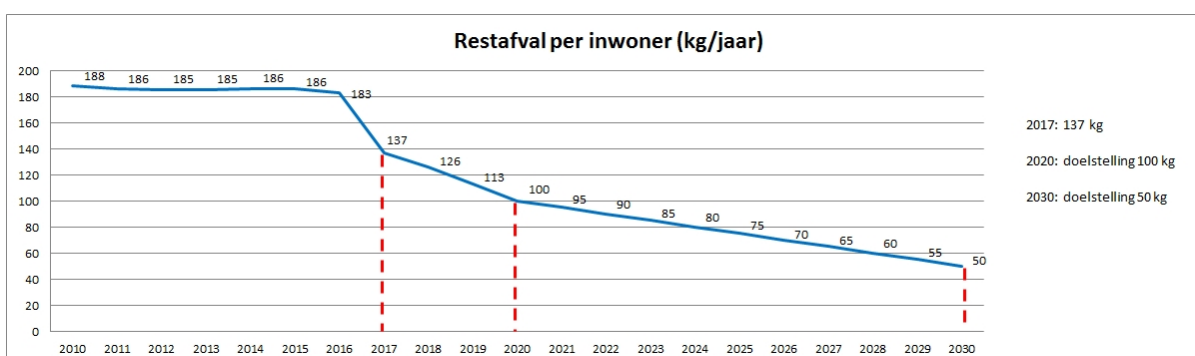
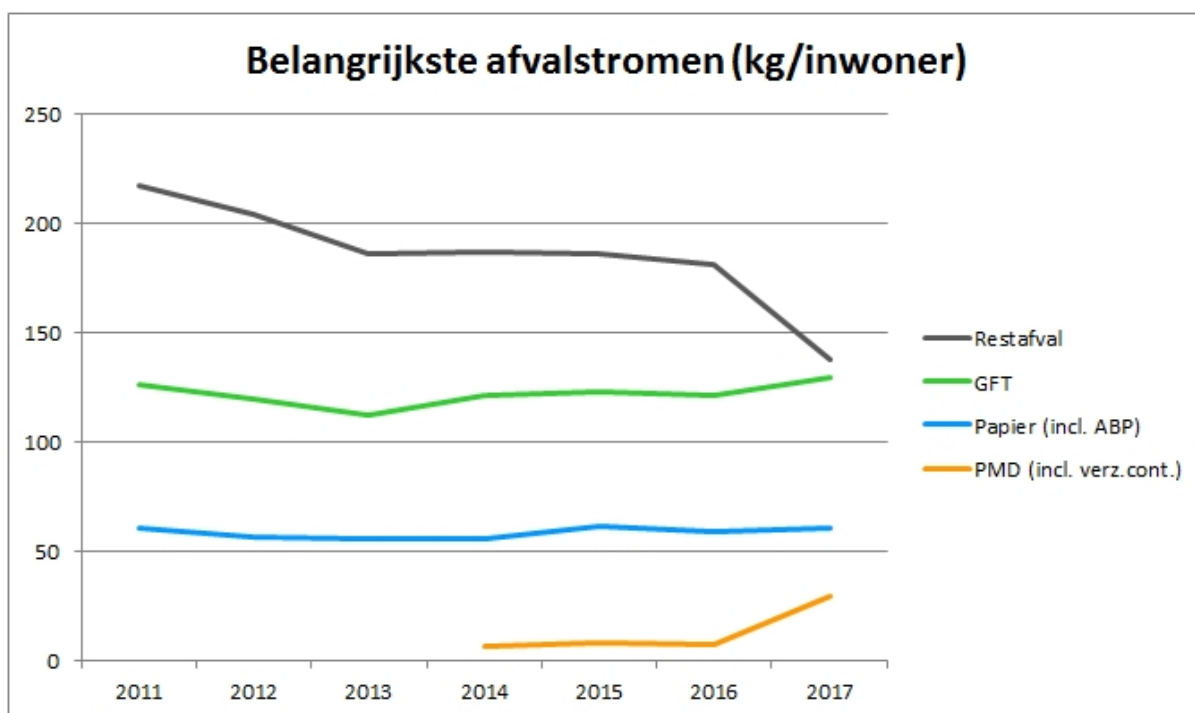
Door de invoering van de papiercontainer zijn de inzamelroutes opnieuw bepaald om een optimale inzamelstructuur te behouden.

In 2017 is ook de huis-aan-huisinzameling van plastic, metalen en drankenkartons (PMD) ingevoerd. Ruim 90% van de inwoners heeft ingestemd met een vierde container. Dit was boven verwachting. Ook boven verwachting is de hoeveelheid ingezameld PMD in 2017. We hielden rekening met ca. 800 ton, het is uiteindelijk ruim 1.000 ton PMD geworden. Voorwaar een succes. Als extra effect zijn ook andere afvalstromen toegenomen en is de hoeveelheid restafval verminderd.

Onkruidbestrijding

In 2017 hebben we een pilot gedraaid met verschillende niet chemische onkruidbestrijdingsmethoden. Met name branden en heet water zijn toegepast als methode. Uit de pilot is gebleken dat onkruid rondom obstakels (fietsstallingen, paaltjes, lantaarnpalen, verkeersborden, enz.) lastig te bestrijden is. De beste toepassing is heet water. Daarnaast is geconstateerd dat effectief vegen veel onkruid voorkomt en daarmee een preventieve werking heeft. De inzet in 2018 zal, naast extra veegrondes een inzet van heet water in het centrum en overige locaties branden, de meest effectieve methode zijn.

Kwantitatieve gegevens afval

Huishoudelijk afval tonnages	2015	2016	2017
Restafval	6.610	6.441	4.918
Grof huishoudelijk afval	910	914	1.208
GFT afval	4.371	4.327	4.609
Papier	2.137	2.053	2.142
PMD (tot 2017 KVM)	266	258	1.058
Groenafval	1.685	1.387	1.820
Hout a/b	665	798	826
Hout c	123	116	139
Puin	1.620	1.670	1.808
Grond en zand	324	303	513
Asbest	94	35	49
Metaal	32	35	64
Vlakglas	40	30	45
Wit en bruingoed	93	82	85
Klein chemisch afval	25	32	33
Verpakkingsglas	735	734	766
Textiel	152	152	154
Totaal	19.882	19.365	20.237

Huishoudelijk afval kg per inwoner	2015	2016	2017
Restafval	186	181	137
Grof huishoudelijk afval	26	26	34
GFT afval	123	121	129
Papier	60	58	60
PMD (tot 2017 KVM)	7	7	30
Groenafval	47	39	51
Hout a/b	19	22	23
Hout c	3	3	4
Puin	46	47	51
Grond en zand	9	8	14
Asbest	3	1	1
Metaal	1	1	2
Vlakglas	1	1	1
Wit en bruingoed	3	2	2
Klein chemisch afval	1	1	1
Verpakkingsglas	21	21	21
Textiel	4	4	4
Totaal	558	543	566

§ 3.7 klimaat & duurzaamheid

Duurzaamheidsbeleid

In 2013 is de beleidsnotitie "Samenwerken aan een duurzaam Hellendoorn" vastgesteld. In deze notitie is gekozen voor een brede definitie van duurzaamheid voortkomend uit de –toenmalige– Millenniumdoelen 7 (er leven meer mensen in een duurzaam milieu) en 8 (meer eerlijke handel, schuldhulpverlening en hulp).

Onze 8 speerpunten zijn: participatie, Fairtrade, afval, energie & klimaat, natuur & landschap, leefomgeving, Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) en samenwerken. Per speerpunt zijn één of meer doelen geformuleerd. Het hoofddoel is de samenleving bewust te maken van haar verduurzamingsmogelijkheden en deze in de praktijk te brengen. Dat gebeurt in samenwerking met provincie, andere gemeenten, ondernemers en inwoners. Afhankelijk van het

onderwerp verschilt onze rol. Op het ene moment zijn wij organisator, opdrachtgever of beleidsmaker en regelgever, op andere momenten zijn wij stimulator, facilitator, communicator of partner.

Om duurzaamheid beter te verankeren binnen te organisatie en een versnelling te kunnen maken hebben wij een programmamanager duurzaamheid aangesteld. De programmamanager speelt een belangrijke rol in het realiseren van onze doelstellingen. De programmamanager draagt onder andere zorg voor de samenhang tussen de projecten en de monitoring daarvan. De verantwoordelijkheid voor de projecten blijft voor het grootste deel in de lijnorganisatie waarbij het uitgangspunt is om zoveel mogelijk aan te sluiten op bestaand beleid, projecten en activiteiten. Ons voornemen was om in de tweede helft van 2017 de voorgaande periode te evalueren en ons beleid voor de komende periode te actualiseren. Mede gezien de daarvoor benodigde ambtelijke capaciteit hebben wij ervoor gekozen prioriteit te leggen bij het opstellen van een belangrijk onderdeel van ons duurzaamheidsbeleid, te weten de Duurzame Energievisie Hellendoorn en activiteiten in het kader van het realiseren van 15% energiebesparing binnen de eigen organisatie. Om zicht te hebben op de uitvoering van ons duurzaamheidsbeleid is eind 2017 wel een volledige evaluatie en stand van zaken opgemaakt van de voortgang van het duurzaamheidsbeleid. Dit is de basis voor het in 2018 te actualiseren duurzaamheidsbeleid voor de periode 2018 – 2022.

Energieloket 2.1/ Duurzaam (T)huis Twente

Het energieloket 2.1, richt zich vooral op het contingent bestaande particuliere woningen. Dit loket is, per 1 juli 2017, overgedragen aan Duurzaam (T)huis Twente (DTT). Deze stichting adviseert en ondersteunt met behulp van zogenaamde wooncoaches huiseigenaren bij vragen over verduurzaming van hun woning. Het advies is deskundig en belangeloos en vindt zoveel mogelijk plaats aan de keukentafel bij de mensen thuis of via het digitale loket. Het fysieke loket is sinds 1 juli ondergebracht bij de balie Bouwen, milieu en openbare ruimte in het Huis voor Cultuur en Bestuur. De wijkgerichte aanpak is verder opgepakt voor de wijk Noetsele. Hier zijn alle bewoners per brief benaderd en is er op 11 april een 'energieavond' gehouden in de kantine van christelijke scholengemeenschap Reggesteyn.

Energie besparing en het duurzaam opwekken van energie blijft een speerpunt in ons beleid. We blijven de samenleving faciliteren met zaken als de zonnekaart en geven voorlichting op het gebied van het verduurzamen van de bebouwde omgeving.

Platform duurzaamheid

De afgelopen periode zijn we met diverse betrokkenen in gesprek geweest en is een start gemaakt met het oprichten van het platform Duurzaam Hellendoorn. Hiermee willen we de verschillende initiatieven op het gebied van duurzaamheid op een praktische manier bundelen. De doelstelling van dit platform is om het college en de gemeenteraad gevraagd en ongevraagd van advies te voorzien op het gebied van duurzaamheid. Verder heeft het platform een verbindende, stimulerende, ondersteunende en initiërende rol richting de samenleving en gemeente.

Fairtrade

We ondersteunen de in 2015 opgerichte Stichting Fairtrade gemeente Hellendoorn. De gemeente neemt deel aan de werkgroep. De stichting Fairtrade gemeente Hellendoorn ontving op 4 april 2017 een rapport van de landelijke jury met een positieve uitslag. Daarmee is de titel "Fairtrade gemeente" behaald en zijn er 45 deelnemers die het predicaat Fairtrade mogen dragen. De titel werd op 13 mei uitgereikt aan de burgemeester en hierna werd dit gevierd op het Dunantplein in Nijverdal. Middels borden in de gemeente is aangegeven dat wij Fairtrade-gemeente zijn.

Duurzaam inkoopbeleid

Duurzaam Inkoopbeleid is verder ontwikkeld op het gebied van monitoring en weging van duurzaamheidsaspecten. De eerste aanzet daartoe is ook gegeven met het tekenen van het manifest duurzaam inkopen.

Dag/week van de duurzaamheid

Van 10 oktober t/m 14 oktober 2017 is de week van de duurzaamheid gehouden.

Op de dag van de duurzaamheid 10/10 is een gevarieerd programma aangeboden zoals de starthandeling van het vernieuwen van de openbare straatverlichting door led lampen en het in bedrijf stellen van het zonnepanelenproject van het Huis voor Cultuur & Bestuur en sporthal De Voordam. Verder was er aandacht voor een afvalloos Hellendoorn en werd een themafilm in het Zinin theater vertoond. Op 12/10 was de uitreiking van de duurzaamheidsprijs "de held van Hellendoorn" en de aankondiging van het platform Duurzaam Hellendoorn. s' Avonds is een informatiebijeenkomst gehouden over de thema's: water, fairtrade, duurzaam bouwen en energie. Op vrijdag 13/10 is een bedrijvenmiddag georganiseerd waar aandacht werd besteed aan het fietsmaatjes project, deel E-bike, spitsrijdend sporten, elektrische laadpalen en revitalisering van de openbare verlichting. Op zaterdag 14/10 is een duurzaamheidsmarkt georganiseerd op het Dunantplein waar de thema's: afval, fairtrade, zonne-energie, en duurzaam bouwen centraal stonden.

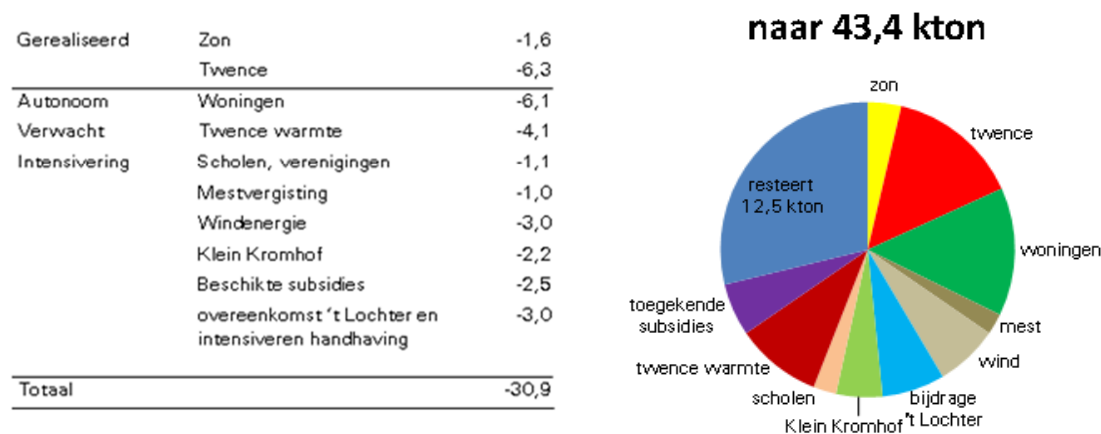
Energievisie

Op 17 mei 2016 heeft het college een voorlopig besluit genomen geen toestemming te geven voor de plaatsing van windmolens op 't Lochter III. De gemeenteraad heeft bij meerderheid besloten in te stemmen met het voorstel van het college. In het verlengde van dat besluit heeft de meerderheid van de gemeenteraad een motie aangenomen waarbij het college wordt opgeroepen naar alternatieven voor duurzame energie te zoeken en deze uit te werken. Het college heeft deze opdracht ruim opgevat en zichzelf de opdracht gegeven een Duurzame Energievisie Hellendoorn op te stellen.

Het traject dat is gevolgd om te bepalen wat er in de periode tot 2020 nodig is om de doelstelling te halen, is uitgegaan van de filosofie van de Omgevingswet. Juist ook vanwege de mogelijk vele ruimtelijke gevolgen van duurzame energieproductie en het belang van maatschappelijk draagvlak. Sleutelfactor voor het succes van de Duurzame Energievisie Hellendoorn is dat deze breed wordt gedragen. Om die reden hebben we voor een interactief proces met de gehele samenleving gekozen. Dit sluit ook uitstekend aan op andere ontwikkelingen en projecten in onze gemeente, waarbij in toenemende mate inwoners en bedrijven vanaf het begin van de beleids- en besluitvorming worden meegenomen.

Op 4 april 2017 heeft het college ingestemd met het concept van de 'Duurzame Energievisie Hellendoorn'. Voordat de energievisie ter vaststelling aan de gemeenteraad is aangeboden is de commissie Grondgebied om advies gevraagd. Tijdens de behandeling in de commissievergadering waren vragen gesteld over onder andere de gehanteerde systematiek en cijfers. Om hier geen misverstanden over te laten bestaan is ECN (Energieonderzoek Centrum Nederland) gevraagd een aantal vragen te beantwoorden die meer duidelijkheid moesten geven over de systematiek en cijfers. De antwoorden van ECN hebben er toe geleid dat de conceptvisie op onderdelen is aangepast.

Na de technische aanpassingen in de energievisie wordt met de huidige inzichten verwacht dat circa 71% van de doelstelling gehaald kan worden mits betrokkenen aandacht blijven houden voor energie en overeenstemming gevonden kan worden voor het intensiveren van duurzame energieopwekking. In onderstaande tabel en diagram zijn de cijfers weergegeven.

Geconcludeerd is dan ook dat de doelstelling, 20% CO₂-reductie in 2020 ten opzichte van 2008, met ongewijzigd beleid niet haalbaar is zonder aanvullende maatregelen, bijvoorbeeld windmolens en/of zonneparken.

De gemeenteraad heeft op vervolgens 12 december 2017 de aangepaste versie van de 'Duurzame Energievisie Hellendoorn' vastgesteld. De vastgestelde visie beperkt zich op dit moment tot de in 2013 geformuleerde doelstelling. De energieopgave stopt uiteraard niet in 2020. Dat betekent dat na 2020 nieuwe doelstellingen geformuleerd zullen worden. Daarbij kan aansluiting gezocht worden met het energieprogramma van de Provincie Overijssel. De gemeenteraad heeft besloten om in ieder geval aan te sluiten bij de nationale ambities: 49% CO₂ reductie in 2030 en om in 2050 volledig zelfvoorzienend te zijn voor wat betreft onze energiebehoefte.

Nu de energievisie door de gemeenteraad is vastgesteld zal de ingezette koers moeten worden voortgezet en zal een slag gemaakt moeten worden om van visie naar uitvoering te komen. Bij de behandeling van de begroting 2018 is besloten om structureel 1,0 fte extra capaciteit beschikbaar te stellen voor de werkzaamheden volgend uit de energievisie. Hierbij valt onder andere te denken aan het opstellen van een uitvoeringsprogramma, het faciliteren, stimuleren en enthousiasmeren van initiatieven vanuit de samenleving en het monitoren van de CO₂- uitstoot.

Openbare verlichting

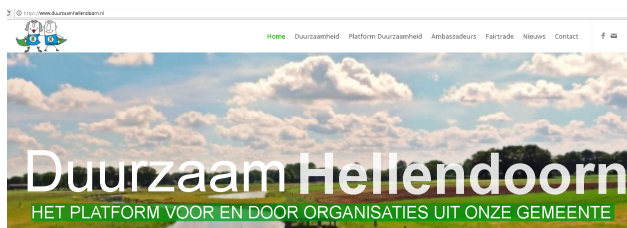
Onze openbare verlichting wordt steeds duurzamer vooral door het toepassen van energiezuinige ledlampen (nu 27% van ons areaal). In 2017 is de vervanging van de verlichting langs onze hoofdweggen Europees aanbesteed en in uitvoer genomen.

Communicatie

De interne communicatie is versterkt door onder andere structurele overleggen te voeren met alle betrokkenen. Dit blijft een belangrijk aandachtspunt.

Aangaande verduurzaming van sportaccommodaties en sportverenigingen: verenigingen zijn in 2017 geattendeerd op subsidieregelingen, zoals EDS en SDE + .

Communicatie vindt ook plaats via de website www.duurzaamhellendoorn.nl.

§ 3.8 vergunningverlening, toezicht & handhaving milieubeheer

Uitvoeringsprogramma Vergunningverlening en toezicht & handhaving 2018 inclusief evaluatie 2017

Jaarlijks wordt er een integraal uitvoeringsprogramma vastgesteld voor de taken t.a.v. vergunningverlening, toezicht en handhaving (ook wel afgekort als VTH-programma). Het gaat hierbij zowel om taken die wij als gemeente volledig zelfstandig uitvoeren als taken die in Rud-verband worden uitgevoerd.

Voor het opstellen van het programma is met betrekking tot de milieutaken die onder het basistakenpakket vallen (btp) gebruik gemaakt van de Rud-instrumenten de risico-analyse, de producten- en dienstencatalogus, de professional tool en de rekentool daarbij.

Sinds 2016 vindt de jaarlijkse programmering en evaluatie in één keer plaats. Dit is gebeurd middels het 'Uitvoeringsprogramma Vergunningverlening, toezicht & handhaving 2018 incl. evaluatie van het programma 2017'. De gegevens in deze paragraaf zijn grotendeels afkomstig uit bovengenoemd document. Voor nadere informatie wordt korthedshalve verwezen naar dat document.

Van Regionale uitvoeringsdienst Twente (Rud) naar Omgevingsdienst Twente

Op 1 januari 2013 zijn de Regionale uitvoeringsdiensten Rud IJsselland en de Rud Twente gestart. Het zijn zogeheten NetwerkRuds. Een deel van de werkzaamheden, het zogenaamde basistakenpakket (Btp), wordt uitgevoerd binnen het kader van de Rud. Dit zijn kortgezegd de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH), inclusief asbest. De gemeenten en de provincie zijn een bestuursovereenkomst aangegaan waarin

afspraken zijn opgenomen over de uitwisseling van de werkvoorraad binnen het Btp (middelen, menskracht en geld). De informatie-, coördinatie- en sturingseenheid (ICS) van de Rud zorgt voor de werking van het netwerk.

In het kader van de wijziging van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht met betrekking tot het verbeteren van vergunningverlening, toezicht en handhaving (ook wel de wet VTH genoemd) dienen omgevingsdiensten de status van openbaar lichaam te hebben. De huidige Netwerk-Ruds voldoen hier niet aan.

In 2017 is zowel in IJsselland als in Twente een gemeenschappelijk regeling gesloten waarmee er twee omgevingsdiensten met de status van een openbaar lichaam zijn gevormd.

De omgevingsdienst Twente (ODT) zal uiterlijk 1 januari 2019 volledig operationeel zijn. Tot dat moment blijft de Rud bestaan. In IJsselland is de omgevingsdienst 1 januari 2018 al gestart.

De ODT zal naast de basistaken milieu ook andere Wabo-gerelateerde milieutaken uitvoeren, de zogeheten variant 4. Welke taken dit exact zijn wordt op dit moment nader uitgewerkt.

Taakuitvoering Hellendoorn

In het VTH-programma 2017 is er vanuit gegaan met betrekking tot vergunningverlening en specialismen dat onze medewerkers ook voor de NetwerkRud-partners werkzaamheden uitvoeren. Het gaat hierbij om vergunningverlening agrarische bedrijven.

Onze medewerkers hebben onder de vlag van de NetwerkRud in 2017 diverse werkzaamheden voor collega-gemeenten uitgevoerd waaronder advisering op het gebied van vergunningverlening voor agrarische IPPC-bedrijven. Er zijn in dit kader werkzaamheden uitgevoerd voor de gemeenten Borne, Hof van Twente, Noaberkracht en Wierden. Alle aanvragen voor Hellendoorn zijn door eigen medewerkers van Hellendoorn uitgevoerd. Wel zijn (deel-)adviezen gevraagd voor luchtkwaliteit en externe veiligheid.

Alle specialistische geluidtaken zijn door de eigen medewerker uitgevoerd. Ook alle specialistische taken met betrekking tot bodem en bouwstoffen en water zijn door de eigen medewerker uitgevoerd.

De medewerkers belast met het taakveld sloop met asbest zijn ingezet op grondgebied van de gemeente Hellendoorn. Naast eigen taken zijn de betreffende medewerkers ook ingezet voor de provincie Overijssel om te adviseren/controleren over sloop met asbest voor de in de gemeente Hellendoorn gelegen provinciale vestiging van Ten Cate in Nijverdal.

Een deel van de milieucontroles is conform de afspraken op basis van de kwaliteitscriteria door andere NetwerkRud-partners uitgevoerd. Tevens is gedurende het hele jaar van de Rud capaciteit ingehuurd voor milieucontroles. De betreffende medewerker heeft ook een eigen werkplek gekregen binnen het team Vergunningen, toezicht en duurzaamheid. Onze milieucontroleurs hebben in NetwerkRud-verband ook controles uitgevoerd in Almelo en Haaksbergen.

Daar waar relevant zijn aanvragen om omgevingsvergunningen milieu en milieumeldingen tegen gelezen door een toezichthouder milieu.

Interbestuurlijk toezicht (IBT)

De provincie Overijssel is belast met interbestuurlijk toezicht. Zij zien toe op de wijze waarop gemeenten hun taken uitvoeren, onder meer voor wat betreft de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Hiertoe stellen zij jaarlijks een 'totaalbeeld' op. Wij zijn van mening dat de milieutaken aangaande vergunningverlening, toezicht en handhaving op een adequaat niveau zijn uitgevoerd. In het kader van interbestuurlijk toezicht door de provincie Overijssel hebben wij voor de Wabo de positieve typering groen gekregen.

Verleende omgevingsvergunningen activiteit milieu

In 2017 zijn 10 omgevingsvergunningen voor de activiteit milieu verleend, 6 via de uitgebreide zes maanden-procedure en 4 via de reguliere acht weken-procedure.

Voor de 6 vergunningen waarvoor de uitgebreide procedure geldt, waren er 5 buiten de zes maandentermijn verleend. Voor die 5 geldt dat de aanvraag niet volledig was en de termijn is opgeschort/ nadien aanvullende gegevens zijn ingediend. In één geval was er een zienswijze ingediend.

Voor aanvragen in de uitgebreide procedure moet een definitief besluit worden genomen binnen 4 weken na afloop van de termijn waarop kan worden geageerd tegen het ontwerp, mits er tegen het ontwerp niet is geageerd. In 2017 was deze termijn in drie gevallen langer dan 4 weken. Het betroffen alle drie agrarische aanvragen waar van de provincie Overijssel een verklaring van geen bedenkingen (vvgb) benodigd was. Deze is door de provincie in 2017 niet binnen de genoemde termijn afgegeven, onder meer in verband landelijke onduidelijkheid naar aanleiding van juridische uitspraken, waardoor de vvgb's niet afgegeven konden worden. Ondanks het feit dat het juridische probleem is opgelost, is het aannemelijk dat overschrijding van de termijn zal na-ijlen voor de milieuaanvragen uit 2017 waar in de eerste helft van 2018 op zal worden beschikt. Bij de betreffende vergunningen is geen sprake van het regime van een vergunning van rechtswege.

De zes maandentermijn kan in verband met een ingewikkeld of omstrede onderwerp worden verlengd. Dit heeft in 2017 niet plaatsgevonden.

Voor omgevingsvergunningen milieu in de reguliere procedure geldt een termijn van 8 weken. Voor 2 vergunningen geldt dat deze buiten deze termijn zijn afgehandeld. Het betrof in beide gevallen een omgevingsvergunning beperkte milieutoets (obm). Ook hier betrof het een termijn van orde; er was geen sprake van een vergunning van rechtswege.

Samengevat kan worden gesteld dat waar er sprake was van termijnoverschrijding, hier een verklaring voor te geven is en er in geen geval sprake is geweest van een vergunning van rechtswege.

In totaal zijn er in 2017 zo'n 50 meldingen Activiteitenbesluit afgehandeld.

Milieu-items bij andere vergunningregimes

Het onderwerp milieu speelt niet alleen bij regimes op basis van de Wet milieubeheer, zoals omgevingsvergunningen milieu en milieumeldingen. Een voorbeeld van een regime met een duidelijke milieucomponent waarvan de basis niet in de Wet milieubeheer ligt, is het ontheffingenregime voor (bouw-)lawaai op basis van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en het Bouwbesluit. Een ander voorbeeld is de opname van brandveiligheidseisen in het Bouwbesluit.

§ 3.9 instrumenten ruimtelijke ordening

Milieu en ruimtelijke ordening zijn sterk met elkaar verbonden en grijpen ook in elkaar. Bij het ordenen van de ruimte speelt de milieusituatie een belangrijke rol.

Het gaat daarbij zowel om de gevolgen van een ruimtelijk plan op de omgeving als de gevolgen van een omgeving op het ruimtelijke plan. Hierbij dient getoetst te worden aan diverse aspecten zoals externe veiligheid, luchtkwaliteit, stank, stof, geluidsbelasting en bodemkwaliteit. Dit zowel bij kleine plannen als bij grote projecten.

Milieu in ruimtelijke plannen

In ruimtelijke plannen zoals bestemmingsplannen is er altijd aandacht voor milieuaspecten. De uitgave 'Bedrijven en milieuzonering' van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is een standaard in de gemeentelijke praktijk voor de ruimtelijke inpassing van bedrijven en bedrijventerreinen. De Staat van Bedrijfsactiviteiten, die in de uitgave is opgenomen, heeft in alle bestemmingsplannen een plek gevonden. Het is een hulpmiddel voor milieuzonering in de ruimtelijke inrichting en zorgt ervoor dat nieuwe bedrijven een juiste plek ten opzichte van woningen krijgen en dat nieuwe woningen op een verantwoorde afstand van bedrijven komen te staan. De inbreidingsplannen "Tuinen van Nijverdal" en "Hart van Noetsele" zijn in 2017 volop in uitvoering gekomen.

In 2017 zijn de herziene bestemmingsplannen "Haarle2017" en "Daarlerveen2017" vastgesteld. De vorige vaststellingen van deze plannen dateren uit 2007. Ook in dit plangebied geldt dat aandacht benodigd is voor milieuaspecten. Een voorbeeld is het inpassen van bedrijven van de categorie III uit de 'Bedrijven- en milieuzonering'.

Gemeentelijke omgevingsvisie Hellendoorn Natuurlijk Avontuurlijk

De raad van de gemeente Hellendoorn heeft begin 2014 de omgevingsvisie vastgesteld.

Vanuit de kernvisie worden de volgende concrete opgaven benoemd:

- Grotestraat;
- een fiets- en voetgangersverbinding (bijv. in de vorm van een fly over) tussen het ten noorden en ten zuiden van de N35 gelegen deel van de Sallandse heuvelrug;
- spin-off toeristische trekpleisters op dorpskernen;
- verbinden Nijverdal met Sallandse Heuvelrug;
- recreatieve Regge - Uitwerken zone "Ondernemen met Natuur en Water" (rood voor groen methodiek).

Voor de Grotestraat is met inbreng van ondernemers in het centrum actief gewerkt aan de doorontwikkeling van het centrum van Nijverdal. Dit heeft ondermeer geleid tot het afschaffen van betaald parkeren per 1 januari 2017. Voor het centrum is voorzien in de herinrichting van de Grotestraat. In 2017/2018 worden de plannen uitgewerkt, waarna de uitvoering kan starten. Dit leidt ook tot nieuwe bebouwing. Zo is in 2017 gestart met de bouw van een nieuw appartementencomplex aan het Keizerserf.

De opgave om te komen tot een fiets- en voetgangersverbinding tussen het noordelijke en zuidelijke deel van de Sallandse Heuvelrug staat op de agenda als onderdeel van de veiligheidsmaatregelen N35. In 2015 is de agenda vastgesteld en zijn er afspraken gemaakt, inhoudende dat Hellendoorn een deel van de taken uitvoert in opdracht van en in afstemming met Rijkswaterstaat. De nadere uitwerking is voor een deel geweest in 2017. Dit onderdeel geeft reacties vanuit de omgeving en afspraak is gemaakt om eerst zorg te dragen voor meer draagvlak. Dit gebeurt in 2018. Omdat voor onderdelen een ruimtelijke procedure (bestemmingsplan) benodigd is, zal uitvoering na 2018 plaats vinden. In 2015 is voor het oostelijke deel in de gemeente Hellendoorn en het westelijke deel van de gemeente Wierden een tracé vastgesteld. Het ontwerp hiervan heeft als ontwerp-tracébesluit ter inzage gelegen eind 2017/begin 2018.

De verbinding tussen Nijverdal en de Sallandse heuvelrug is gemaakt door bij de herinrichting van het gedeelte Grotestraat vanaf de kruising met de Bonteweg tot de afslag Sallandse heuvelrug een middenberm en zijbermen te creëren met heide, bosbes/veenbes en enkele bomen.

Voor de zone "Ondernemen met Natuur en Water" is nader beleid geformuleerd. Onder voorwaarde van natuurontwikkeling is een rode functie mogelijk. In een gebied nabij de Nieuwe Twentseweg wordt voorzien in de realisatie van een beperkt aantal zogenaamde heuvelrughutten naast natuurontwikkeling. Vaststelling bestemmingsplan is voorzien in de eerste helft 2018.

§ 3.10 milieucommunicatie & doelgroepenbeleid

Milieucommunicatie en doelgroepenbeleid is verweven met en is onderdeel van verschillende andere aspecten.

Onder meer de gemeentelijke pagina in het Hellendoorn jaarnal wordt gebruikt om te communiceren over milieuzaken in brede zin.

Een goed voorbeeld hiervan zijn de projecten aangaande duurzaamheid.

**ZATERDAG
25 MAART**

HUIS VOOR CULTUUR
EN BESTUUR /
HENRI DUNANTPLEIN
19.30-21.30 UUR

Tussen 20.30 uur en 21.30 uur
doen we een uur lang, op
zoveel mogelijk plekken, het
licht uit. Hiermee laten we,
samen met miljoenen mensen
over de hele wereld, zien
dat we onze leefomgeving
belangrijk vinden.

**EARTH HOUR 2017
HELLENDOORN**

► Openbare themasessie duurzaamheid

Dinsdagavond 24 januari organiseert de gemeente Helleendoorn een themasessie rond duurzaamheid, fairtrade en de ontwikkelingen bij het afvalbedrijf. De sessie is bedoeld voor de gemeenteraad en de verschillende commissies. Ook inwoners zijn van harte welkom om kennis te nemen van de plannen.

Achtereenvolgens komen de volgende drie thema's aan de orde:
Het stichtingsbestuur Fairtrade

Gemeente Helleendoorn licht het proces toe dat ertoe moet leiden dat op fairtradedag (13 mei 2017) de gemeente Helleendoorn zich fairtrade-gemeente mag noemen.

De gemeentelijke plannen rond duurzaamheid in het algemeen worden toegelicht waarbij bijzondere aandacht wordt besteed aan de rol die de duurzaamheidsambassadeurs daarin vervullen. Het afvalbedrijf is volop in ontwikkeling op weg naar de doelstel-

ling van nog maar 100 kg restafval per persoon per jaar in 2020 en 50 kg in 2030. Wat is de huidige stand van zaken en wat zijn de concrete plannen voor 2017?

De verschillende thema's worden toegelicht en met de raads- en commissieleden besproken. Inwoners zijn als toehoorders welkom. De bijeenkomst begint om 19.30 uur in de raadzaal van het Huis voor Cultuur en Bestuur, Willem-Alexanderstraat 7 in Nijverdal.

Afvalbabbelbox

Ter gelegenheid van deze duurzaamheidssessie staat van dinsdag 24 januari 16.00 uur tot en met woensdag 25 januari 16.00 uur de afvalbabbelbox van de werkgroep Afvalloos Twente in de hal van het Huis voor Cultuur en Bestuur.

Belangstellenden kunnen hier op een interactieve manier informatie verkrijgen over duurzaamheid, afvalscheiding en dergelijke.

20 januari 2017, Burgemeester en wethouders van Helleendoorn

§ 3.11 bedrijfsinterne milieuzorg

Een bedrijfsintern milieuzorgsysteem is een systeem waarmee organisaties gestructureerd vorm kunnen geven aan hun beleid op het gebied van milieuzorg, waardoor zij beter in staat zijn de milieubelasting te beheersen en waar mogelijk terug te dringen. Het milieuzorgsysteem moet ten minste gericht zijn op de naleving van wettelijke voorschriften en regels. Het doel is het continue verbeteren van de milieuprestaties van de bedrijfsvoering en het verminderen van de CO₂ uitstoot. Een gemeente is ook als een bedrijf te beschouwen en dient derhalve ook oog te hebben voor bedrijfsinterne milieuzorg (BIM).

Uitvoering bedrijfsinterne milieuzorg

Een aantal jaren geleden had de gemeente een 'zelfstandig' BIM-plan. Echter sinds 2013 wordt er geen specifiek BIM-plan meer opgesteld maar is bedrijfsinterne milieuzorg ondergebracht in het duurzaamheidsbeleid. De verantwoordelijkheid voor BIM is ondergebracht bij het team Informatie en Faciliteiten. De beleidsvisie duurzaamheid met activiteitenmatrix is op 29 oktober 2013 door

de gemeenteraad vastgesteld. Hierin zijn ook BIM-acties opgenomen. In bijlage 2 van voorliggend milieujaarverslag is de activiteitenmatrix duurzaamheidsbeleid opgenomen.

De gemeentelijke organisatie heeft als doel per 1 mei 2018 het energieverbruik ten opzichte van 2013 met 15% terug te brengen. De raad stemde op 11 juli 2016 in met het actieplan 'besparing 15% gemeentelijke energie'. Dit om de CO₂ uitstoot belangrijk terug te brengen, zoals in het coalitieakkoord en het collegeprogramma 2014-2018 is opgenomen. Bovendien betekent minder energieverbruik ook simpelweg minder kosten.

Er wordt gewerkt met een revolverend fonds om energiebesparende maatregelen te kunnen betalen die een terugverdientijd hebben van maximaal tien jaar. De besparingen die door de maatregelen worden gerealiseerd vloeien terug in dit fonds dat zichzelf op die manier in stand houdt. Maatregelen met de snelste terugverdientijd krijgen in principe de hoogste prioriteit zodat er snel weer ruimte komt voor volgende besparingsmaatregelen.

Acties uit 2017

Onder meer de volgende BIM-gerelateerde acties zijn in 2017 uitgevoerd:

- realisatie zonnepanelen Huis voor Cultuur en Bestuur, sporthal De Voordam en de gemeentewerf. Besparing ruim 128.000 KWh/j;
- de gemeentewerf, gymlokaal Portlandweg en MFC De Kruidenwijk zijn voorzien van een slim gebouwbeheerssysteem van Loxone. Jaarlijkse besparing ca. 20.000 m³ gas en ruim 10.000 KWh;
- in december 2017 is gestart met de realisatie van een zestal lucht/water warmtepompen in het Huis voor Cultuur en Bestuur. Goed voor een jaarlijkse besparing van ruim 70.000 m³ gas;
- in 2017 is bij een aantal gebouwen de traditionele verlichting vervangen door led (Huis voor Cultuur en Bestuur, dorps huis 'n Kadiek, gymzalen Portlandweg en Bachlaan en 't Trefpunt Daarlerveen). Goed voor een jaarlijkse besparing van 140.000 KWh;
- eind 2017 zijn opnieuw SDE-subsidies aangevraagd voor een drietal gemeentelijke gebouwen (zijnde Huis voor Cultuur en Bestuur 2^e fase, de gemeentewerf ten behoeve van de grote hallen en Het Ravijn –zwem sport zorg-). Bij toekenning van deze subsidies kunnen hier in de loop van 2018 weer een aantal zonnepanelen voor worden geplaatst;
- in het Huis voor Cultuur en Bestuur is gefaseerd interne afvalscheiding ingevoerd (plastic, papier en kartonnen bekertjes worden apart gescheiden);
- in Het Ravijn –zwem sport zorg- is in 2017 een warmteterugwininstallatie en een warmtepomp in gebruik genomen, zijn er in de horecaruimte energiezuinigere verkoopautomaten en koelingen geplaatst en is er led-verlichting aangebracht in de horecavoorziening, bedrijfsruimtes, zwembadgarderobe, sanitaire ruimtes en de centrale hal.

De maatregelen die tot en met december 2017 zijn gerealiseerd resulteren in een vermindering van energieverbruik van ca. 15,5% ten opzichte van 2013. Daarmee is het doel, 15% energiebesparing, bereikt.

§ 3.12 licht

Uitvoeringsprogramma 'donker waar mogelijk, licht waar nodig'

In 2010 is de nota lichtbeleid openbare ruimte 2010-2014 vastgesteld, waarin aandacht werd gevraagd voor het beperken van lichthinder van reclame, skybeamers, verlichting van sportinrichtingen, tankstations, paardenbakken en stallen en het aanlichten van bijzondere gebouwen.

Samen met de Regio Twente, de provincie en een negental gemeenten is in 2010 gestart met het proces om te komen tot een gezamenlijk document.

Dit heeft geleid tot het basisbeleidsplan 'Donker waar mogelijk, licht waar nodig' van de Regio Twente met een basisuitvoeringsprogramma. In 2011 is gestart met de vertaling van dat basisuitvoeringsprogramma naar een gebiedsgericht Hellendoorns uitvoeringsprogramma op maat. Het lokale uitvoeringsprogramma is in 2012 vastgesteld.

In 2016 heeft er een evaluatie plaatsgevonden van het beleid 2010-2014 en is er een doorkijk gemaakt naar een duurzaam beheer van de openbare verlichting 2016-2020. Er is krediet beschikbaar gesteld om versneld alle verlichting langs de hoofdwegen te voorzien van led-verlichting. Daarnaast wordt verder gegaan met de groepsgewijze vervanging, op basis van ouderdom, van de verlichting in de woonwijken. Hierdoor zal omstreeks het jaar 2036 alle openbare verlichting in de gemeente vervangen zijn door een duurzame verlichting (led). Door deze vervanging worden de landelijke doelstellingen om te komen tot een energiebesparing van 20% in 2020 en 50% in 2030 ten opzichte van het jaar 2013 gehaald.

In het uitvoeringsprogramma is een onderscheid gemaakt in acties per verlichtingsbron, zijnde openbare verlichting, parkeerterreinen, reclame in beheer gemeente, bedrijven, sportvelden, paardenbakken, open stallen, monumenten en kunstwerken, en communicatie in het algemeen. Voor de bronnen waarvoor acties waren opgenomen, wordt hieronder ingegaan in hoeverre / hoe deze acties zijn uitgevoerd.

Actie	Uitgevoerd?
Bron openbare verlichting <ul style="list-style-type: none">- Vervangingsplan Hoofdwegen	Alle verlichting langs de hoofdwegen is inmiddels voorzien van ledverlichting. Dit levert een besparing op van 15% van het totale verbruik van de openbare verlichting ca. 150.000 kwh.
Bron reclame in beheer gemeente <ul style="list-style-type: none">- Eisen in nieuwe bestekken	Alle lichtbakken aan de lichtmasten in de gemeente zijn voorzien van led-verlichting. De verlichteabri's (bushalte hokjes) zijn in 2015 voorzien van led-verlichting (nieuw contract).
Bron bedrijven <ul style="list-style-type: none">- Hotspots in kaart brengen- Meenemen bij bestemmingsplan/structuurvisie- Aandachtspunt bij vergunning-aanvragen	Hotspots zijn in kaart gebracht. Tijdens thema-avonden en gesprekken wordt aandacht gevraagd voor de verlichting op terreinen. Doorgaande actie.
Bron sportvelden	Hotspots zijn in kaart gebracht. In gesprekken met

- Hotspots in kaart brengen	gebruikers/beheerders worden mogelijke verbeteringen aangedragen. Doorgaande actie.
Bron paardenbakken - Aandachtspunt bij vergunning-aanvragen	Doorgaande actie.
Bron open stallen - Hotspots in kaart brengen - In gesprek met eigenaren open stallen - Aandachtspunt bij vergunning aanvragen	De hotspots zijn via de Regio Twente aan de LTO doorgegeven. Het was de bedoeling dat de LTO "keukentafelgesprekken" zou gaan voeren, die zouden moeten leiden tot een vermindering van de lichtuitstraling van deze bedrijven. LTO Salland heeft als pilot een aantal proefprojecten uitgevoerd waaraan ook boeren uit de gemeente hebben meegedaan. De gemeente heeft met een beperkt bedrag bijgedragen in die pilot. Er is een rapportage gemaakt en het is de bedoeling om de opgedane kennis ook te delen met het andere gebiedsdeel binnen de gemeente. Doorgaande actie.
Bron monumenten en kunstwerken - Inventarisatie hotspots - In gesprek met beheerders	Deze zijn geïnventariseerd. Geen aanvullende acties noodzakelijk. Branden niet continu.

Alle openbare verlichting in het buitengebied en langs de hoofdwegen is voorzien van led-verlichting en wordt er led-verlichting toegepast bij reguliere vervanging van openbare verlichting in woonwijken.

Bij de meeste parkeerterreinen bij sportparken en in een aantal binnensportaccommodaties is led-verlichting gerealiseerd.

Bijlage 1

Afkortingen

APV	Algemene plaatselijke verordening
Awb	Algemene wet bestuursrecht
Bevi	Besluit externe veiligheid inrichtingen milieubeheer
BIM	bedrijfsinterne milieuzorg
Btp	basistakenpakket
CO ₂	koolstofdioxide
EDS	subsidieregeling energiebesparing en duurzame energie sportaccommodaties
EPK	energie prestatie keuring
ESCO	energy service company
Fairtrade	eerlijke handel
GFT	groente-, fruit- en tuinafval
kWp	kilowattpiek (vermogen van een PV installatie)
Led	light-emitting diode (bekend van led-verlichting)
LTO	land- en tuinbouworganisatie
MVO	maatschappelijk verantwoord ondernemen
NO ₂	stikstofdioxide
NSL	Nationaal samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit
Obm	omgevingsvergunning beperkte milieutoets
OPK	oud papier en karton
PGS	publicatiereeks gevaarlijke stoffen
PM ₁₀	fijnstof
PMD	plastic, metaal en drankkartons
PV-panelen	panelen voor fotovoltaïsche zonne-energie
QRA	kwantitatieve risicoanalyse
RIVM	Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu
Rud	regionale uitvoeringsdienst
SDE +	subsidieregeling stimulering duurzame energieproductie
UVW	Unie van Waterschappen
VBRP	verbreed basisrioleringsplan
VGRP	verbreed gemeentelijk rioleringsplan
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VROM	voormalige Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VTH	vergunningverlening, toezicht en handhaving
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

